

**TEXNOLOGIYA FANI MASHG'ULOTLARINI SAMARALI TASHKIL
ETISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI**

Usmonova Muxlisaxon Sobirovna

Qo`qon DPI dotsenti

E-mail: usmonovamuxlisaxon@gmail.com

(ORCID 0000-0003-1603-9455)

Ismoilova Shohsanamxon Shuhratjonning qizi

Qo`qon DPI 2-bosqich talabasi

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi ta'lim - tarbiyaning maqsadini yangi yo'nalishga burdi, ya'ni: "O'tmishdan qolgan mafkuraviy qarashlar va sarqitlardan to'la xalos etish, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beradigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash " deb belgilanadi. Demak, ta'lim tarbiyaning maqsadi butunlay yangilanadi, unga mos holda mazmunining ham pedagogik jarayonining ham yangilanishi tabiiydir.

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2009 yil fevral oyidagi hay'at yig'ilishida hal qilinishi zarur deb e'tirof etilgan masalalardan biri bo'lajak mutaxassisning kompetentligini aniqlash masalasi deb ta'kidlangan edi. Chunki yangidan kiritilayotgan Oliy ta'lim davlat ta'lim standartlarining "Bakalavr tayyorlash sifatini baholash" qismida OTMLar oldiga "talabalar bilimi va amaliy ko'nikmalari darajasini, bitiruvchilar kompetensiyalarini ob'ektiv baholash protseduralarini ishlab chiqish" vazifasi qo'yilgan (DTS..., 2011).

Kompetentlik atamasi lotincha "competo" so'zidan olingan bo'lib, "erishayapman, munosibman" degan ma'noni anglatadi hamda ma'lum sohadan xabardorligini, bilishini va tajribaga ega ekanligini bildiradi (O'zME, 2002).

Rus olimlari E.Zeer, D.Zavodchikovlar (2007) "kompetentlik" atamasiga mutaxassisning o'z faoliyatini samarali tashkil qilishga qaratilgan xatti-harakatlar yig'indisi deb qarashadi. Ogayo shtati universiteti olimlari "kompetentlik" tushunchasini shaxsning ma'lum sohada samarali ishlashi uchun kerak bo'lgan ko'nikma va malakalar to'plami deb hisoblaydilar (Ivanov, 2007).

Yangi pedagogik texnologiyaga pedagogika fanining alohida tarmog'i sifatida tizim deb emas, balki nazariy va amaliy izlanishlarni birlashtiruvchi tizim deb qarash maqsadga muvofiqdir.

Shu bilan birga fan va texnikaning rivojlanishi bilan inson faoliyati chegaralari, nihoyatda kengayib bormoqda, auditoriyaga o'qitish imkoniyati katta bo'lgan yangi texnologiyalar (Sanoat, qishloq xo'jaligi, elektron axborot va boshqa) kirib kelmoqda. Ro'y berayotgan bu sifatiy o'zgarishlar yangi miqdoriy o'zgarishlarga olib keladi.

Natijada ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib borayotgan yangi texnikaviy, axborotli, poligrafik, audiovizuallari vositalar yangicha metodik yondashuvlarni va yangi pedagogik texnologiyani taqozo etadi.

Bir so'z bilan aytganda "Milliy dasturi"da ko'rsatilgan erkin shaxsni shakllantirish muammosi o'quv tarbiya jarayoniga yangi pedagogik texnologiyani joriy qilish orqali amalga oshiriladi. Albatta, bu jarayonning ilmiy asoslangan pedagogik tizimga aylantirish eng to'g'ri yo'ldir. Chunki, ijtimoiy tajriba elementlari bilan ko'nikma, ijodiy faoliyat obyektiv borliqqa munosabatlar - pedagogik jarayon mahsulidir va ma'lum pedagogik tizim doirasida shakllantiriladi.

Darhaqiqat ta'lim taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchi- bu o'zida didaktik masalalar va pedagogik texnologiyani mujassamlashtirgan pedagogik tizim hisoblanadi. Pedagogik texnologiyaning muvaffaqiyatli loyihalash va yakuniy natijasining kafolatlanishi o'qituvchining didaktik masalalar mohiyatining anglab yetish darajasiga va darsda to'g'ri belgilab olishga bog'liqdir.

Yangi pedagogik texnologiyaning asosiy mohiyati o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro xamkorligi va uzviy ravishda faollik ko'rsatishidir. Chunki agar darsda o'qituvchi bosh figura bo'lib qolsa o'quvchilar ma'suliyati va javobgarlik hissi susayadi. Demak, ular mustaqil fikr yuritish, mushohada qilish, xulosa chiqarishdan yiroqda bo'ladi.

Pedagogik texnologiyani o'quv jarayonida qo'llash o'qituvchidan o'quvchilarda tashabbuskorlik va mustaqillikni, bilimlarni puxta o'zlashtirishni zarur malaka va ko'nikmalarni, ularni kuzatuvchanlik, tafakkur va mantiqiy nutqni, xotira va ijodiy tasavvurni tarbiyalashga imkon beradi.

Texnologiya fani mashg'ulotlarida ham boshqa fanlardagi kabi yangi pedagogik texnologiya asosida ta'lim berishning asosiy muammosi mohir pedagoglardan o'quvchi shaxsini rivojlantirish, shakllantirish yo'li bilan o'qitishga qo'yilgan maqsadga erishishdan iborat. Quyida ushbu texnologiyalardan misol keltiramiz:

"Rolli o'yin" uslubi o'tkazish qoidalari.

1. "Rolli o'yin" ni o'tkazish uchun belgilangan vaqt reglamentiga aniq-raso rioya etilishi lozim.

2. Rolli o'yinda ishtirok etmayotgan o'quvchilar kuzatuvchilar sifatida ishga solinishi yoki yordamchi rollarni (masalan: bayonnoma yozib boruvchi) ijro etishi lozim.

3. O'yin muhokamasi paytida o'quvchilar aytgan fikrlar boshqa nuqtai nazarda bo'lgan o'quvchilar tomonidan nazarda tutilgan reglament doirasida asosli tanqidga muhokamaga tortilishi mumkin.

4. Zarur bo'lib qolgan taqdirda bayon etilgan fikrga tuzatishlar kiritish kerakki, bu narsa g'oya yoki fikrni aniq- raso va qisqacha ifodalash imkonini beradi.

Debatlar - o‘z nuqtai nazarini asoslashda sinfdagi barcha o‘quvchilarning (yoki asosiy qismining) baxslashuvda faol ishtirok etishini ta‘minlovchi o‘qitish uslubidir. Bu uslubdan foydalanish tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi. O‘quvchilar o‘z nuqtai nazarini ishlab chiqishi, uni taqdim etishi va himoya qilishi, so‘ngra raqib nuqtai nazarini rad etishi kerak. Baxs haqiqatni yuzaga keltirgani bois o‘qituvchi sinfni ikki guruhga bo‘lgan holda munozarani atayin avj oldiradi (guruxlarga bir-biriga zid nuqtai nazarlarni aytadi, bahsli topshiriqlar beradi).

O‘tkazish uslubiyati.

1. O‘qituvchi sinfni ikki guruhga taqsimlaydi.

2. Har ikkala guruhga ham chalkash masala tarqatiladi (har ikkala guruhga bitta chalkash masala), chalkash masala bahsli harakterga bo‘lishi kerak.

“Nuqtai nazaring bo‘lsin” metodi quyidagi maqsadlarni belgilaydi:

- o‘quvchilar muayyan muammoga o‘z nuqtai nazarini asosli dalillab, himoya qilishga o‘rganadilar;

- o‘quvchiga muammo muhokamasi jarayonida o‘z fikrini o‘zgartirish imkonini berish;

- o‘qituvchi barcha o‘quvchilarni munozaraga jalb etishi va sinfdagi hamma o‘quvchilar o‘rtasida munozara yuzaga kelishi va ular munozara jarayonida o‘z fikrlarini o‘z sinfdoshlaridan ularning nuqtai nazarini o‘zgartirishga ishontiradigan goyalarni eshitib o‘zgartirish yoki avvalgisini mustahkamlash imkonini berish maqsadida qo‘llanadi.

O‘quvchilar shuningdek, kasb-xunar kolleji, mintaqa, respublika va jumla insoniyat uchun xarakterli bo‘lgan eng dolzarb muammolarga o‘z nuqtai nazarlarini asosli dalillash va himoya qilishga o‘rganadilar. O‘qituvchi ochikdan-ochiq savolalar uslubi bilan odatda dars jarayonida faol bo‘lmagan o‘quvchilarni munozarada ishtirok etishga majbur qiladi.

Mashqni o‘tkazish uslubiyati:

1. Tayyorgarlik: o‘qituvchi sinfning to‘rt burchagiga yoki sinfning ma‘lum ochiq makoniga to‘rtta tablichka osib qo‘yadi.

2. Sinf o‘lchami yoki o‘quvchilar soniga bogliq holda olti yoki sakkiz ko‘ngillini chaqiradi. Bordiyu, o‘yinda sinf o‘quvchilarining bir qismi ishtirok etsa, unda qolganlar o‘z joylarida o‘tiraveradilar.

O‘yin paytida band bo‘lishi uchun ishtirok etmayotgan o‘quvchilarga ham topshiriklar berish zarur.

O‘yinning o‘zini boshlashdan avval o‘qituvchi darsga yo‘l-yo‘riqlar berishi zarur, jumladan:

1. Ta‘kidlov o‘qib berilganidan so‘ng o‘z fikringizga muvofiq tablichkalardan joy egallang;

2. O‘z nuqtai nazaringizni asosli dalillab berishga shay turing;

3. Agar muammoga nuqtai nazarinigizni o‘zlashtirishga asosli dalilni eshitsangiz, o‘z o‘rningizni almashtirishingiz mumkin.

4. Sinfdozlaringiz ta’kidlariga o‘z fikringizni bayon etishga shay turing.

5. O‘qituvchi o‘ytinda ishtirok etmayotgan o‘quvchilarga topshiriqlar beradi, masalan:

- ularning fikricha eng ahamiyatli ta’kidlovlarni yozib borish;
- o‘yin jarayonida o‘z o‘rmini o‘zgartirmagan o‘quvchilarni yozib borish;
- eng asosli dalillab berilgan javoblarni yozib borish.

Xulosa qilib aytganda, yangi pedagogik texnologiya ta’lim jarayonida hukm surayotgan inqirozni bartaraf qilish bilan birga o‘quvchi va o‘qituvchining ma’suliyatli hamkorligini, ularning ongli faolligini amalga oshirishga hamda kasbiy kompetentligini shakllantirishda yagona va bosh mezondir.